

JÖVŐ NEMZEDÉKEK ÉRDEKEINEK VÉDELME TELLÁTÓ BIZTOSHELYETTES

Az alapvető jogok biztosának a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó
helyettesének, a jövő nemzedékek szószólójának

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁSA

A FEHÉR AKÁC MAGYARORSZÁGI HELYZETÉRŐL A SZAKMAI VÉLEMÉNYEK ÉS A HATÁLYOS JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET TÜKRÉBEN

Ügyintéző: dr. Friedrich Ábel

1. Bevezetés

Az Alaptörvény P) cikkének körébe tartozó, a jövő generációk érdekeinek védelmét érintő kérdésekkel kapcsolatosan a jövő nemzedékek szószólója elvi állásfoglalást adhat ki. A biológiai sokféleség és az erdők az Alaptörvény által nevesítetten is a nemzet közös örökségének részét képezik, ezért védelmük mindenki és az állam kötelezettsége. A fehér akác a Kárpát-medencében idegenhonos, Észak-Amerikából származó, inváziós tulajdonságokkal rendelkező fafaj, ezért nagyon gyors terjedésre képes az őshonos növények és életközösségek rovására. Az állásfoglalás kialakítása során megkeresett, az ország legkiemelkedőbb ökológiai és botanikai kutatóintézetek egyöntetűen jelentős kockázatot tulajdonítanak a fehér akácnak. Ugyanakkor a fehér akác gazdaságilag fontos fafaj: gyorsan növő faanyaga értékes, továbbá a legjelentősebb hazai mézelő növény, ezért a fehér akácra vonatkozó jogi szabályozás óhatatlanul is a környezeti kockázatok és a gazdasági érdekek közötti kompromisszumként jelenik meg. A fehér akác a hatályos jogszabályok szerint inváziós tulajdonságú, idegen honos fafajnak minősül, ugyanakkor hungarikummá minősítésével egyidejűleg felmerült e korlátozások feloldásának lehetősége is. Az ökológiai aggályok fényében indokolt volt tehát áttekinteni a fehér akác jogi szabályozását a fafaj ökológiai hatásaira tekintettel.

Az állásfoglalás támpontokat kíván a jogalkotó figyelmébe ajánlani a fehér akácra vonatkozó jogi szabályozás esetleges jövőbeli változtatásához. Első ajánlasként differenciáltabb jogalkotói megközelítés szükséges, azaz meg kell határozni azokat a területeket, ahol a fehér akác hatásainak ismeretében termesztése indokolt, és ahol ezért e fafaj telepítésének lehetősége biztosítandó, más területeken azonban szigorú korlátozások közé kell szorítani termesztését inváziós tulajdonságai okán. Második ajánlasként megállapítható, hogy a jelenlegi szabályozás a megkeresett szakmai vélemények alapján alkalmas az akác korlátozására, valamint támogatására is. Az állásfoglalás harmadik ajánlasként hangsúlyozza, hogy a jelenlegi telepítési korlátozások feloldása komoly ökológiai kockázatokkal jár az őshonos növényvilágra és erdei életközösségekre, ezért a korlátozások feloldása aggályos volna az Alaptörvény P) cikke szempontjából.

2. A biológiai sokféleség és az erdők alkotmányos védelme

A jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettesnek az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény 3. § (1) bekezdés b) pontja szerint egyik kiemelt feladata, hogy felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a jövő nemzedékeket érintő jogsértés veszélyére. Magyarország Alaptörvénye – a modern alkotmányok között is kiemelkedő módon –

számos rendelkezésével a jövő nemzedékek érdekei védelmének alapján áll. A jövő generációk érdekeit az Alaptörvény P) cikke külön is nevesíti,¹ amely szerint: „[a] természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”

Az Alaptörvény P) cikke körébe tartozó, a jövő generációk érdekeinek védelmét érintő kérdésekkel kapcsolatosan az alapvető jogok biztosának helyettese elvi állásfoglalást adhat ki. Ezen elvi állásfoglalások célja a jövő nemzedékek érdekeinek megfelelő figyelembe vétele a hazai jogalkotásban és a jogalkalmazásban. Az állásfoglalásokban ezért elsősorban a jogalkotó számára kívánok olyan támpontokat adni a jövő nemzedékek érdekeinek védelmében, amelyek figyelembe veszik a megbízható természettudományos tényeken alapuló intő jeleket védendő természeti erőforrásainkkal kapcsolatosan.

Az államot jogalkotói minőségénél fogva az Alaptörvény P) cikkének körébe eső értékek megőrzése tekintetében megkülönböztetett felelősség terheli. Ennek következtében a környezeti elemekre vonatkozó szabályozásnál a jövő nemzedékek érdekeinek figyelembevételét az új Alaptörvény elfogadása óta kiemelt szempontként kell érvényesíteni. Az Alaptörvényhez fűzött jogalkotói indokolás szerint is a P) cikk által az alkotmányban rögzített új elemként megjelenítésre került a fenntarthatóság követelménye is, „ami az állam és a gazdaság részére irányt szab a környezeti értékekkel való felelős bánásmódhoz.”

Ezen túl az Alaptörvény 38. cikke a nemzeti vagyon kezelésének és védelmének céljául a közérdek szolgálatát, a közös szükségletek kielégítését és a természeti erőforrások megőrzését valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevételét tételezi. E szakasz indokolása szerint a nemzeti vagyon kezelése során kiemelt figyelmet kell fordítani a végességükre tekintettel védelemre szoruló természeti erőforrásokra, valamint arra, hogy a nemzeti vagyon szükségleteik kielégítéséhez szükséges mértékben a jövő generációk számára is rendelkezésre álljon. Mindez ismételt az állam fokozott felelősségét hirdeti a nemzeti vagyon részét képező természeti erőforrásokra vonatkozó szabályozás megalkotása szempontjából.

A környezet alkotmányos védelme szigorú követelményeket támaszt a környezeti jogalkotás tekintetében. Ahogy azt az Alkotmánybíróság 28/1994. (V. 20.) természetvédelmi alaphatározatában kifejtette, és a nemzeti parki vagyonkezelés kapcsán hozott 16/2015. (V. 6.) határozatában megerősítette, az állam nem élvez szabadságot abban, hogy a környezet állapotát romlani engedje, vagy a romlás kockázatát eltűrje. Hasonló elvárást támaszt az Alaptörvény P) cikke is a nemzet közös örökségét alkotó természeti erőforrásokra vonatkozó jogalkotással szemben: a jogalkotó nem engedheti meg, hogy a jövő nemzedékek életfeltételei szempontjából kiemelkedő fontosságú természeti örökséget érintő jogi szabályozás eltűrje a romlás kockázatát, amely a természettudományos eredmények tükrében bizonyos esetekben világosan megmutatkozik.

A Biztos helyettes mandátumánál fogva a jogalkotás azon tendenciáit hivatott vizsgálni, ahol az egyes ágazati jogszabályok hatásai összeadódva a jövő nemzedékek érdekeit veszélyeztethetik. Azok a jogszabályok, amelyek összességükben engedik a jövő nemzedékek szempontjából kulcsfontosságú erőforrások tartós romlását, visszasságot eredményeznek az Alaptörvény P) cikkében védett értékekkel kapcsolatosan. Szintén aggályos a jogi szabályozás ellentmondásossága, továbbá a természettudomány intő jeleinek figyelmen kívül hagyása a jogalkotás során. Más szavakkal élve, a jogi szabályozás alkotmányos mércéje végső soron az, hogy a természettudomány megalapozott és megbízható adatain alapuló intő jeleket figyelmen kívül hagyva, a jogszabályok megengedik-e a P) cikk által védett erőforrások tartós romlását, ezáltal veszélyeztetve az államnak az Alaptörvényből fakadó védelmi, fenntartási és a jövő generációk számára való megőrzési kötelezettségének

¹ Ajbt. 1. § (2) bekezdés b) pont

teljesítését. A fentiek értelmében tehát alkotmányos visszasságot idézhet elő, ha az Alaptörvény P) cikke által a nemzet közös örökségét képező erőforrásokra vonatkozó jogi szabályozások a megalapozott eredményeket figyelmen kívül hagyva születnek meg, illetve kerülnek módosításra.

Az Alaptörvény P) cikke a nemzet közös örökségét képező erőforrások között a biológiai sokféleséget, különösen a honos növény- és állatfajokat külön is nevesíti.

Ahogy a *Nemzeti parkok mint a természeti és kulturális értékek őrzői a jövő nemzedékek számára* című elvi állásfoglalásomban² kiemelttem, 2009-ben a stockholmi Reziliencia Kutatóközpont kutatói figyelmeztettek arra, hogy az emberiség jelenlegi életmódjával olyan folyamatokat indít majd be, melyek visszafordíthatatlan változásokat idéznek elő a természetes ökoszisztémákban és a földtörténeti jelenkorban ismert stabil természeti rendszerekben. Eddig kilenc környezeti folyamatot azonosítottak: a klímaváltozást; a biodiverzitás csökkenését (azaz a fajok kihalását); az ózonréteg vékonyodását; a nitrogén- illetve a foszfátciklusba való beavatkozást (amelynek fontos szerepe van a növényi fejlődés és az élelmiszertermelés folyamatában); az óceánok savasodását; a földhasználat megváltozását (azaz a természetes környezet mezőgazdasági térséggé és városokká történő átalakítását); a vegyszerek felhalmozódását és a légköri környezetszennyező részecskék szintjének növekedését, végül a vízhasználat növekedését (amely drasztikus beavatkozást jelent a víz körforgásába).

A tudósok szerint a biodiverzitás csökkenése, a klímaváltozás, a nitrogénciklus módosulása alapvető társadalmi változásokat is előidézhetnek majd. Az elmélet arra a következtetésre jut, hogy a környezeti változások hirtelen és radikális módon mehetnek végbe, míg a földi rendszerek egy újabb stabil állapotba nem kerülnek. A problémát tovább mélyíti, hogy a kilenc környezeti folyamat számos visszacsatolási mechanizmuson keresztül kapcsolódik egymáshoz. Mivel a mechanizmusok esetén jelentős késési idővel is számolnunk kell, így a változások pontos mértékét, illetve a következmények súlyosságát még pontosan megbecsülni sem tudjuk. Mindebből az is következik, hogy erőfeszítéseinket nem összpontosíthatjuk csupán egy vagy két folyamat negatív megváltozásának mérséklésére, ugyanis egy határérték átlépése veszélybe sodorhatja az összes többi is. Így például a természetes területek földhasználati módjának jelentős megváltozása a vízkészlet-gazdálkodásra, valamint a talaj minőségének változására is hatással van.

A jelenlegi, az ember által okozott biodiverzitás csökkenési trend a Föld történetének eddigi hatodik legsúlyosabb fajkihalási eseménye. A 2016. évi „Élő Bolygó Jelentés” szerint az elmúlt negyvenöt évben a gerinces állatfajok (emlősök, madarak, hüllők és kételtűek) száma 58%-kal csökkent. Az édesvízi fajok populációi csökkennek a leggyorsabb ütemben, 81%-kal, míg a tengeri élőhelyek tekintetében a Föld legnagyobb fajgazdagságú élőhelyeinek számító korallzátonyok vannak a legnagyobb veszélyben. A tudósok elemzése szerint 2015-2016-ban történt meg a földtörténet harmadik legnagyobb mértékű korallpusztulása, ami miatt a korallzátonyok háromnegyede van a teljes pusztulás közvetlen veszélyében. A klímaváltozás és a földhasználat által okozott környezeti változásokkal a legtöbb állatfaj nem fog tudni lépést tartani.³

Mivel az ökoszisztémák és természeti erőforrások kritikus szerepet játszanak a Föld életfenntartó-képességében, így az emberi élet fennmaradásához is közvetett és közvetlen úton egyaránt hozzájárulnak, és így a Föld teljes gazdasági értékének részét képezik. Robert Costanza kutatócsoportjának publikációja⁴ alapján a bioszféra által nyújtott szolgáltatások értéke évente 16-54 trillió amerikai dollárra becsülhető. Összehasonlításképpen a világon termelt nettó nemzeti érték 18

²https://www.ajbh.hu/documents/10180/12318/Nemzeti_Park_JNBH_%C3%A1ll%C3%A1sfoglal%C3%A1s.pdf/05d1d19b-18f6-4154-bf55-3fa8b8d0a349

³ WWF 2016 Living Planet Report

http://assets.worldwildlife.org/publications/964/files/original/lpr_living_planet_report_2016.pdf?1477582118&_ga=1.44403425.412094266.1478182317

⁴ Costanza, Robert, et al. "The value of the world's ecosystem services and natural capital." (1998).

trillió dollár egy évben. Az erdők például az egész világon összesen két milliárd embernek nyújtanak közvetlen menedéket, megélhetést, vizet, tűzifát, valamint szabályozzák a globális klímát az egész emberiség számára. A tengeri ökoszisztémák pedig becslések szerint 660 millió munkahelyet teremtenek, valamint emberek milliárdjainak nyújtanak jelentős fehérjeforrást.⁵

A Nature című tudományos lapban megjelent publikáció⁶ felhívja a figyelmet arra, hogy bár a fenti megközelítés a földi eltartó-képesség definiálására újszerűnek tekinthető, a megoldás már régóta ismert a tudomány és a döntéshozók számára. Ahhoz, hogy az emberiség a Föld biztonságos működés határain belül tudjon maradni, elsősorban nem még kifinomultabb modellekre és tudományos értékelésekre, hanem társadalmi, politikai és gazdasági transzformációra, leginkább pedig politikai akaratra van szükség.

3. A WWF figyelemfelhívása

A WWF Magyarország a Hivatalunknak írt levelében felhívta a figyelmet a fehér akáccal kapcsolatos, az EU-s jogszabálytervezet kapcsán megindult hazai folyamatokra. Beadványa szerint jelentős politikai figyelem irányult a fehér akác (*Robinia pseudoacacia*) termesztésének magyarországi lehetőségeire, illetve annak hazai jogi szabályozására. A fenti Európai Unió jogszabály-tervezet kapcsán felmerült, hogy a szóban forgó idegenhonos, invazív tulajdonságú fafaj termesztése, szállítása, árusítása stb. a jövőben korlátozások alá eshet a tagállamokban, ami több hazai érdekcsoport számára lehet hátrányos (magánerdő-tulajdonosok, méhészek), ezért politikai, valamint szakmapolitikai mozgalom indult Magyarországon a fafaj támogatására, amelynek célkitűzései között szerepel az akác termesztésének bárminemű korlátozását előíró jogszabályok felülvizsgálata.

Álláspontjuk szerint *természetvédelmi szempontból fontos hangsúlyozni, hogy a fehér akác inváziós tulajdonságai mellett számos további káros tulajdonsággal bír, ami alkalmassá teszi arra, hogy a természetes, vagy ahhoz közeli állapotú élőhelyek átalakításával csökkentse a biológiai sokféleséget. Invazív státusza a nemzetközi dokumentumok alapján is nyilvánvaló. Jelenleg Magyarországon található az európai fehér akác állomány túlnyomó része. A hazai erdőterület közel negyedét (ca. 460.000 ha) kitevő akácosoknak csaknem fele (200.000 ha) a rendszerváltás után jött létre, főként magánterületen. Az akácok az MTA álláspontja szerint közel 200.000 ha védett természeti területet veszélyeztetnek, a jelenlegi jogszabályi korlátozások mellett is. A spontán terjedésre képes fehér akác megfelelő óvintézkedések nélkül is számos élőhelyen veszélyezteti a biológiai sokféleséget.*

A WWF beadványában aggodalmát fejezte ki a fehér akác termesztését érintő hazai jogszabályi korlátozások esetleges eltörlése miatt. Véleménye szerint ennek várható következménye lenne az akác termesztésének beindítása, valamint az akác spontán terjedése védett területeken, ami a biológiai sokféleség nagyarányú, folyamatos csökkenéséhez vezet védett és nem-védett területeken egyaránt.

A WWF Magyarország álláspontja szerint a jelenlegi törvényi szabályozás megfelelő lehetőségeket biztosít az akác termesztésére nem védett területeken, miközben a szükséges korlátozásokat fogalmazza meg az akác visszaszorítására, ill. kordában tartására is. A hazai jogszabályok továbbá lehetővé teszik az akác termesztésének, ill. más esetekben a visszaszorításának a támogatását egyaránt. Az akác korlátozásának feloldása súlyos következményekkel járna természeti területeink állapotára nézve, nemcsak az erdők és a biológiai sokféleség, hanem feltételezhetően a talajok, valamint a vízbázisok állapotát tekintve is, ami ezáltal több szempontból is sértheti az Alaptörvény előírásait.

⁵ WWF 2014 Living Planet Report, Species and spaces, people and places URL:

http://assets.worldwildlife.org/publications/723/files/original/WWF-LPR2014-low_res.pdf?1413912230

⁶ Rockström, J., W. Steffen, K. Noone, L. Persson, F. S. Chapin, III, E. Lambin, T. M. Lenton, M. Scheffer, C. Folke, H. Schellnhuber, B. Nykvist, C. A. De Wit, T. Hughes, S. van der Leeuw, H. Rodhe, S. Sörlin, P. K. Snyder, R. Costanza, U. Svedin, M. Falkenmark, L. Karlberg, R. W. Corell, V. J. Fabry, J. Hansen, B. Walker, D. Liverman, K. Richardson, P. Crutzen, and J. Foley. 2009. Planetary boundaries: exploring the safe operating space for humanity. *Ecology and Society* 14(2): 32. URL: <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art32/>

A WWF a fentiekre tekintettel kérte az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalát, hogy tegyen határozott lépéseket annak érdekében, hogy a jelenlegi jogszabályi környezet semmiképpen ne változhasson olyan irányba, ami bármilyen módon enyhítheti a fehér akác terjedésének korlátozását.

4. A megkeresett tudományos fórumok és a vizsgálat keretei

A fehér akáccal kapcsolatos álláspontom kialakítása érdekében arra törekedtem, hogy a témában szakmai relevanciával bíró szervezetek véleményének kikérése – és így a hazai tudományos megközelítés megismerése – révén semleges képet alkothassak a fehér akác természettudományos tulajdonságai, valamint a hazai jogszabályi rendelkezések összhangját érintően.

Az utóbbi időszakban a fehér akác ökológiai szerepével összefüggésben több meghatározó tudományos forrás került a köztudatba. Az MTA Ökológiai Kutatóközpontja „*az MTA Ökológiai Kutatóközpontja az akác tudományos megítéléséről*” címmel⁷ sajtóközleményt adott ki, valamint honlapján „*A fehér akác hazai helyzetének elemzése*” című tanulmányt⁸ tette közzé. A Nyugat-magyarországi Egyetem által szervezett, X. *Aktuális Flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében* című nemzetközi konferencia állásfoglalást adott ki a konferencia tanácskozásán elhangzottak eredményeiről.

Vizsgálatom során megkerestem a Magyar Tudományos Akadémiát (a továbbiakban: MTA), az Országos Erdészeti Egyesületet (a továbbiakban: OEE), a Nyugat-magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Karának Növénytan és Természetvédelmi Intézetét (a továbbiakban: NyME), valamint a Pro Silva Hungaria Egyesületet (a továbbiakban: Pro Silva).

A megkeresett szervezeteket arról kérdeztem, hogy mi a véleményük az imént megnevezett forrásokat érintően; álláspontjuk szerint indokolt-e a jogszabályi környezet módosítása figyelembe véve mind az akác termesztésével együtt járó gazdasági hasznót, mind pedig az élővilágra gyakorolt kockázatot; valamint hogy milyen kockázatokkal járhat az akác termesztésére vonatkozó korlátozó szabályok enyhítése.

Az állásfoglalás keretei tekintetében fontos leszögezni, hogy az európai uniós jogalkotási folyamat nem tartozik a tagállami biztosok vizsgálatának hatáskörébe. Vizsgálatom ezért nem a készítenő európai uniós jogszabályra, hanem a hatályos magyar jogi helyzetre terjedhet ki, így jelen állásfoglalás a hazai jogszabályoknak és a fehér akácról alkotott tudományos álláspontoknak – az Alaptörvényre is figyelemmel levő – összhangjára és az azokkal összefüggő esetleges módosítási indokokra irányul.

5. A tudományos álláspontokból levezethető megállapítások valamint a megkeresett szervek válaszai

*A fehér akác hazai helyzetének elemzése*⁹ című tanulmány

A dokumentum bevezetőjében kiemeli, hogy *e tanulmány – még mindig bízva az operatív és előremutató viták értelmében és létjogosultságában – azért készült, hogy az akáccal kapcsolatos szélsőséges nézőpontok (az országból való teljes kiirtása, ill. korlátlan mértékű alkalmazása) között segítsen a megoldáskeresésben, és a valamennyi érdekelt fél számára kedvező vagy elviselhető megoldás(ok) megtalálásában. Azt is szeretnénk itt egyértelművé tenni, hogy a fajjal jövőjével kapcsolatos vita nem erdész és természetvéd szakmák között zajlik (és a legkevésbé uniós jogi kérdéssről van szó). Az akác túlzott hazai térfoglalása a 20. sz. közepe óta az erdészeti tudományban közhely, amit a középtávú szakmai stratégiák és a közelmúltban született újabb jogszabályok is tükröznek.*

⁷ http://okologia.mta.hu/Sajtokozlemenyei/az_akac_tudomanyos_megiteleserol

⁸ http://www.okologia.mta.hu/sites/default/files/BARTHA_es_mtsai_Akac_attekintes_2014_vegleges.pdf

⁹ A tanulmányt Dr. Bartha Dénes egyetemi tanár (NyME, Sopron), Dr. Szomor Ferenc tudományos munkatárs (ELTE, Budapest), valamint Dr. Tímár Gábor erdőtervező (NÉBIH Heves Megyei Erdészeti Igazgatósága, Vác) jegyezték.

A tanulmány részletesen elemzi az akác területfoglalását, termőhelyi feltételeit, az akáccal együtt járó természetvédelmi-ökológiai problémákat. Az elemzés összegzése a felmerülő főbb problémákat listázza.

Természetvédelmi-ökológiai problémákként határozza meg az alábbiakat:

Az akác jelenléte természet-szerű erdőkben, erdőtömbökben az alábbi problémákat okozza:

- az erdők szerkezeti és fajösszetétel szerinti átrendeződése, az erdei élőhelyek elszegényítése, elgyomosítása és uniformizálása, az erdők biológiai sokféleségének csökkenése, végső soron az erdei életközösségek „széthullása”
- a termőhelyi viszonyok részleges átalakítása
- a regeneráció lehetőségének fokozatos csökkenése, táji szinten egy bizonyos területarány felett a regenerációs potenciál drasztikus esése.

Az akác – részben a jelenlegi erdőgazdálkodási gyakorlat (rendszeres tisztítások és gyérítések, ezáltal kedvező fény- és konkurencia-viszonyok) által előidézett – fokozott térfoglalása (szubspontán terjeszkedés) természet-szerű erdőkben, erdőtömbökben a következő problémákat generálja:

- újabb területek fertőzése, az előző pontban tárgyalt problémák kiterjesztése, továbbvitele,
- táji szinten az akácmentes állományok körének szűkülése, fragmentálódása, egyes élőhelyek, illetve növényközösségek eltűnése,
- a táji szintű regeneráció lehetőségének további csökkenése, illetve lehetetlenné tétele.

Az akác fokozott terjesztése (erdőtelepítések) természet-szerű erdők kialakítására alkalmas termőhelyeken az alábbi problémákat jelenti:

- újabb területek fertőzése
- az őshonos fafajokkal is erdősíthető területek körének szűkítése,
- természet-szerű állapotú erdőtömbök kialakításának / kialakulásának lehetetlenné tétele.

Erdőgazdálkodási-fatermesztési problémaként a következőket tartalmazza:

Az akácosok leromlása, a sokszor sarjzatatott akácosok fatermesztési tulajdonságainak visszaesése a következő módon hat:

- a termőhelyek „kihasználatlansága”,
- a véghasználati korban várható faanyag mennyiségének és minőségének csökkenése,
- az akácgazdálkodás fatermesztési, illetve gazdaságossági feltételeinek romlása.

A közjóléti problémák között a szerzők véleménye szerint az elsődleges probléma az akác állományok közjóléti kihasználhatóságának igen alacsony foka, amit az alábbiak szerint lehet részletezni:

Sivár erdőkép:

- látványelemekben való szegénység (homogén szerkezet, fajszegénység, kiemelten a látványos, ritka fajok általános hiánya);
- az „erdőélmény” nyújtásának gyenge hatásfoka (látható, hallható, tapintható, szagolható élményforrásokban való relatív szegénység).

Rossz bemutathatóság:

- szűrés (főleg a tuskósarjakon alkalmasint igen veszélyes) pálhatövisek;
- gyomos aljnövényzet, a kifejezetten tápanyagszegény termőhelyek kivételével általában csípős (pl. nagy csalán), szűrés (pl. aszatok), ragadós (pl. ragadós galaj) fajokkal;
- az esetek többségében zárt (gyakran áthatolhatatlan, átláthatatlan) cserjeszint, benne gyakran szűrés cserjék (pl. galagonya, kökény);
- az igen jó termőhelyek és a vízmosások kivételével gyenge, a nyári hőségeket alig tompító (néha erősítő) állományklíma. A fenti problémák nem csak sétatutak, hanem játszótér,

tanösvény, tornapálya, lovas és biciklis utak, kempingek elhelyezésénél, kialakításánál is komoly gátat jelentenek.

További, táji szintű problémák az akácállományok kapcsán:

- a virágzási idő kivételével élményben szegény, egyhangú tájkép; mérsékelt őszi lombszínűződés, színező elegyfák általános hiánya.
- rövid vágásforduló, ennek következtében (1) relatíve sok vágásterület (amelyek a fenti problémákat fokozottan halmozzák); (2) idős, igazán méretes fák és faállományok hiánya.

Parkerdők, üdülőerdők kialakításánál, illetve átalakításánál jelentkező problémák:

- az akác rossz társíthatósága (szociabilitása) következtében a megfelelő szín- és térhatást, élményekben való gazdagságot, ismeretátadást biztosító fa- és cserjefajok ültetése, illetve fenntartása lehetetlen.
- a gyors növekedés és az agresszív terjedés miatt a szükséges tájképi elemek (tisztások, kilátást biztosító nyiladékok, szélesebb utak) csak igen nagy költségek árán tarthatók fenn.

A jövőre vonatkozóan a célkitűzéseket két csoportba bontotta a tanulmány. A jelenlegi helyzet további romlásának fékezése, illetve megakadályozása vonatkozásában a következő javaslatokat tette: *Mindennek minimálisan magába kellene foglalnia (1) az akác szubspontán terjedésének meggátolását, illetve (2) a további akácos erdőtelepítések szabályozott keretek közötti kivitelezését. Ez utóbbi célkitűzés megvalósulása természetszerűleg maga után vonja, hogy az akác által elfoglalt erdőterület az erdőtelepítésekkel nő ugyan, de az új erdők minden esetben olyan termőhelyeken létesülnek, ahol a klíma- és talajadottságok alapján még tolerálható az akác jelenléte, illetve olyan földrajzi helyzetben, ahol az akác jelenléte az érintkező állományok direkt fertőzését nem vonja maga után. A jelenlegi területfoglalás alapján cél kellene, hogy legyen továbbá az is, hogy (3) az erdőtelepítések éves mennyiségén belül az akác aránya mind abszolút, mind relatív értelemben csökkenjen, s hogy (4) akár belátható időn (akár 5-15 éven) belül álljon meg az akácosok által elfoglalt terület nagyságának növekedése az országban.*

A jelenlegi helyzet javítása érdekében pedig az alábbi javaslattal élt: *Lényege az akácállományok egy részének visszaalakítása őshonos lombos állományokká. Mindez sok évtizedre nyúló feladat, melynek során a hangsúlyt elsősorban (1) a kedvező termőhelyi adottságok melletti, meglévő természetszerű állományok megőrzését veszélyeztető állományok átalakítására, valamint (2) az őshonos fajok dominanciájával jellemezhető erdőtümbökön belüli szórvány akácfoltok felszámolására kellene helyezni.*

Az MTA Ökológiai Kutatóintézetének sajtóközleménye

A sajtóközlemény az akácra vonatkozó természetvédelmi problémákat három pontban foglalta össze:

1. Spontán terjedése (inváziója) veszélyezteti a természetes fafajú erdőket, valamint gyepterületeket, köztük csak a Kárpát-medencében előforduló, „hungarikum” élőhelyeket (Pannon homoki borókás-nyárasok, Síksági pannon löszsztyeppek, Pannon homoki gyepek). A faj mind gyökérről, mind tuskóról kiválóan sarjad, magja közel 50 évig megőrzi a talajban csírázóképeségét. Ezért ahol megtelepedett, onnan gyakorlatilag kiiríthatatlan.

2. Az akác nagymértékben átalakítja területén a termőhelyet, csökkenti az élővilág változatosságát. A gyökerein élő nitrogénkötő baktériumok révén megnöveli a talaj nitrogén tartalmát, ami hosszú távon a bomlási folyamatok növekedését, a szénmérleg megváltozását is eredményezi. Levelének bomlása során felszabaduló allelopatikus (növényi csírázást és növekedést gátló) anyagai megakadályozzák a természetes erdei aljnövényzet kialakulását. Emiatt az akácosok aljnövényzete rendkívül fajszegény, alapvetően néhány tápanyagigényes, gyors növekedésű gyomnövény alkotja. Az akácállományok szerkezete a hasonló korú őshonos fafajú erdőkénél egyszerűbb. A táplálékforrást biztosító növények szegénysége, és a faállomány egysíkúsága általában jelentősen csökkenti az erdei állatvilág sokféleségét az őshonos fafajú állományokhoz képest.

3. Az ezredfordulón végrehajtott, az ország természetes növényzeti örökségét feltáró MÉTA program¹⁰ felmérése kimutatta, hogy megdöbbentő mértékű az akác spontán inváziós megjelenése természetes élőhelyeinken. Európában egyedinek számító, igazi hungarikum homoki borókás nyárasaink és nyílt homokgyepeink 65%-ában, féltett erdőssztyepp maradványaink 60%-ában jelent meg az idegenhonos akác. Természetközeli területeink mintegy 200 000 hektárját veszélyezteti az akác megjelenése és inváziója.

A Kárpát-medence – egyedi élővilága miatt – külön „Pannon” életföldrajzi régióként lett meghatározva. Egyediségéhez ritka, veszélyeztetett fajok is hozzájárulnak, mint a magyar futrinka (*Carabus hungaricus*), a magyar vakcsiga (*Paladilhia hungarica*), és a magyar méreggyilok (*Vincetoxicum pannonicum*). Az Észak-Amerikából származó idegenhonos akác jelenleg a magyarországi erdőterület 24%-át (463 000 ha) foglalja el, elterjedt a XIX. sz. végén vált elsősorban az alföldfásítási program révén, azóta területe folyamatosan növekedett. Természetvédelmi és ökológiai szempontból nagy kockázatokat mutató inváziós fafaj, állományaiból spontán terjedésre képes (ebben különbözik számos, szintén más kontinensről származó kultúrnövénytől, például az akácvitában felmerült paradicsomtól vagy tulipántól), a természetes élővilágot jelentős mértékben kiszorítja, elszegényíti.

A fenti okok miatt az akác terjedése és élőhely-átalakító hatása veszélyezteti a természetes életközösségek fennmaradását. Teljes kiirtása azonban az országból gazdasági haszna miatt nem kívánatos, és gyakorlatban nem is lehetséges.

Azokon a területeken, amelyek elsődleges rendeltetése a magyar természetvédelmi értékek megőrzése (védett területek, Natura 2000 hálózat területei) az akác visszaszorítandó. Ez részben az őshonos fafajú erdőkben és gyepterületeken spontán megjelenő akác visszaszorítását, részben az ilyen területeken álló akácosok fokozatos átalakítását jelenti őshonos fajokból álló erdőkké.

A X. Aktuális Flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében című nemzetközi konferencián elfogadott állásfoglalás

A NyME válaszában beszámolt az említett, széleskörű szakmai részvétellel megtartott tanácskozásról. A konferencia résztvevői „*a vitaülésen elhangzottak alapján módosított állásfoglalást 2014. március 8-án este egyhangúan fogadták el, ezek után az állásfoglalást nyilvánosságra hoztuk.*”

A NyME tájékoztatása alapján a konferencia vitaülésén több érdekelt szervezet is képviseltette magát.¹¹ A széleskörű szakmai részvétel bemutatása érdekében mellékletben feltüntettem a konferencián jelen levő személyek által képviselt szervezeteket.

Az állásfoglalás a fehér akác hazai megítélésével kapcsolatban az alábbiakat tartalmazta:

Az utóbbi időben a fehér akác hazai szerepének megítélése terén sok esetben szakmai alapokat nélkülöző, szubjektív nézetek kerültek hangoztatásra, egyoldalú kampánynak lehattunk tanúi. Konferenciánk – külső szakemberek bevonásával – széles körben, sok szempontot elemezve és értékelve megvitatta e kérdéskört, s az alábbi állásfoglalás meghozatalára jutott.

Elismerjük, és nem vitatjuk, hogy a fehér akácnak Magyarországon fontos gazdasági jelentősége (faanyagtermelés, nektártermelés, korábban futóhomok-megkötés) volt és van. E helyen e fafaj előnyös tulajdonságait – mivel azok közismertek – részletezni nem kívánjuk.

Nem hallgathatjuk el azonban, hogy a gazdasági jelentőség mellett súlyos biológiai-ökológiai problémákat is okoz a fehér akác, amelyeknek nemcsak természetvédelmi, hanem ökonómiai és szociális következményei is vannak. Mindennek érzékeltetéséhez fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a jelenlegi akácos erdőterület 463.000 ha-t tesz ki, s ebből a rendszerváltást követő gyarapodás mintegy 200.000 ha!

¹⁰ www.novenyzetiterkep.hu

¹¹ Nyírerdő Zrt., KEFAG Kiskunsági Erdészeti és Faipari Zrt., SEFAG Erdészeti és Faipari Zrt., Alföldi Erdőkért Egyesület, valamint magánerdő-tulajdonosok.

A felmerülő természetvédelmi, ökonómiai és közjóléti problémákat vázlatosan az alábbiakban foglaljuk össze:

1. Erőteljes területmegtartó és területfoglaló képessége folytán veszélyezteti az őshonos fajok erdeinket, jó állapotú és értékes gyepterületeinket, a Pannon-medence sajátos és egyedi életközösségeit, ezáltal megnehezíti a természetközeli erdőgazdálkodást, kezelést is;
2. Allelopatikus hatása, a gyökerén élő nitrogéngyűjtő baktérium tevékenysége, rossz társulásképesége miatt az akácok fajkészlete uniform, szerkezete rendkívül szegény, állományaik egyedi jellegeket nem hordoznak;
3. Hosszú életű magbankja, kiváló tuskó- és gyökérsarjadzó képessége miatt az elfoglalt területeket – szándék esetén – csak nagyon hosszú idő alatt, jelentős költségráfordítással és sok esetben környezetünket nem kímélő módszerekkel (pl. vegyszerezés) lehet átalakítani;
4. A termőhelyek többségén a fehér akác többszöri egymás utáni termesztése, sarjaztatása a tapasztalatok szerint növedékvisszaesést okoz, ami a talajok egyoldalú használatának is tulajdonítható;
5. A jelenlegi erdőterület csaknem egynegyedét (24%) kitevő akácok a természetes élőhelyek rovására jelentős területet foglalnak el (az akácok termőhelyének 93,7%-a természetes erdő termőhely), s az eddigi tapasztalatok szerint az egyfajjús és hosszú ideje egy helyen tenyésző monokultúrák sebezhetőbbek;
6. Az oltalom alatt álló területeink esetében védett természeti területen 25.600 hektár akácot találunk (ebből fokozottan védett 3.800 hektár, védett 21.800 hektár), míg az akác Natura 2000 területen 61.800 hektárt foglal el; e területek védelmét az akác közvetlenül veszélyezteti;
7. A fehér akác fenti tulajdonságai révén csökkenti a tájak regenerációs potenciálját, ezáltal veszélyeztetve a pannon jelleg és az általunk valódi hungarikumnak tekintett természetes élőhelymaradványok megtartását;
8. Elsősorban az erősen fragmentált természetes növényzetű, főleg síkvidéki tájainkon a fehér akác kontrollálatlan terjesztése a megmaradt természetszerű erdők és gyepek (pl. homoki tölgyesek, lösztölgyesek, borókás-nyárasok, löszgyepek, homoki gyepek) gyors és teljes eltűnéséhez vezethet;
9. A rövid vágásforduló, a sok vágásterület, az intenzív felújítási beavatkozások (pl. tuskózás, gyökérfésülés, szántás), a főleg gyomnövényekből álló gyepszint és a sivár erdőkép miatt az akácok alacsony rekreációs értékkel bírnak, az ország erdőterületének egynegyede érdemben nem szolgálja a közjóléti funkciókat;
10. A korábbi erdőtelepítéseknek és erdőfelújításoknak köszönhetően olyan termőhelyekre is került fehér akác, ahol a faj vagy nem érzi jól magát, s ott gazdasági szempontból is értéktelen állományai vannak, vagy olyan fajoktól veszi el a helyet, amelyek gazdasági szempontból is értékesebb állományokat képezhetnének, s ökológiai tekintetben is kívánatosabbak lennének (egy részletes elemzés alapján a fehér akác által elfoglalt terület 35%-án vannak ilyen állományok).
11. Az erdészeti és természetvédelmi szempontok miatt jelenleg szükségszerű akác elleni védekezés a nemzetgazdaság számára is komoly (becslések szerint éves szinten százmilliós nagyságrendű) megterhelést jelent.

Üdvözljük, hogy az Európai Unióban az önfajok (inváziós fajok) behozatalára, szaporítására, terjesztésére, féken tartására vonatkozóan rendelet megalkotását tűzték ki célul, mivel ezek a fajok jelentős környezeti, társadalmi és gazdasági kárt okoznak. (Ennek nagysága EU szinten évi 12 milliárd euró, s a kárköltségek folyamatosan emelkednek.)

Nem tartjuk reális lehetőségnek, hogy Magyarországon a fehér akácot – önnövény-jellege ellenére – teljesen kizárható fajként kezeljük. Emiatt károsnak tartjuk az elmúlt időszak minden olyan megnyilvánulását, amely a fehér akác hazánkban való teljes kiirtásának gondolatával riogatta és befolyásolta a közvéleményt.

Elítélünk minden olyan törekvést, mely az uniós rendelet-tervezet kapcsán a fehér akác korlátlan hazai alkalmazásának kérdését – vagyis a fajt érintő hatályos hazai jogszabályi keretrendszer fellaállítását vagy eltörlését – tűzi zászlajára. Fel kell mutatnunk az Európai Uniónak, hogy a fehér akáccal kapcsolatos teendőket képesek vagyunk nemzeti szinten kezelni.

Szorgalmazzuk, hogy kizárólag szakmai alapon, a hosszútávú és széleskörű érdekek figyelembevételével, valamennyi érdekelt fél bevonásával határozzák meg azokat a tájakat, illetve területeket, ahol a fehér akác termesztése indokolt, s nem jár különösebb ökológiai kockázattal és ökonómiai veszteséggel. Ugyanakkor azokon a helyeken, ahol a faj nem létjogosult, visszaszorításáról rövidtávon belül gondoskodjunk. Nincs ellenünk, hogy ahol

a fehér akác létjogosultsága bizonyítható, ott területe – erdőtelepítések, illetve fásítások következtében – a mai állapothoz képest növekedjen.

Feltétlenül szükségesnek tartjuk annak mélyreható elemzését, hogy milyen szerepe lehet a fehér akácnak a globális klímaváltozás tükrében, illetve az e fajtából létesítendő energiaültetvények a jövőben mekkora kockázatot jelentenek mind ökológiai, mind gazdasági szempontból (pl. az ültetvény vissza- vagy átalakításának kérdése, a tápanyagháztartás problémaköre, a károsítók és kórokozók elleni védekezés lehetősége, a fenntarthatóság elemzése).

A Pro Silva válasza

A Pro Silva a fehérakáccal kapcsolatos megkereső levelemre az alábbiakat válaszolta:

„Az MTA Ökológiai Kutatóközpont sajtóközleményében és a levélben említett nemzetközi konferencia állásfoglalásában foglaltak álláspontom szerint tudományos szempontból megalapozottak. A megállapítások ugyanis tudományos felméréseken, kísérleteken, monitoringon alapulnak. A leírtak olyan tények, melyeket a gyakorlatban dolgozók is tapasztalnak.

Mindkét dokumentum elismeri az akácok gazdasági jelentőségét, emellett szakmailag igazoltan hangsúlyozzák azok természetközeli erdeinkre és más, nem fával borított természetközeli élőhelyeinkre, azok biodiverzitására gyakorolt káros hatásait.

Problémát a sajtóközlemény utolsó mondatában említett gondolatban érzékelek – bár szakmailag ezt sem tartom kifogásolhatónak – ugyanis jövedelmezőségi okok miatt az erdőgazdálkodók számára gondot okoz a védett területek akácosainak véghasználatot követő kötelező átalakítása. Ez a kérdés azonban megfelelően alkalmazott támogatási technikával egyszerűen kezelhető.

Úgy gondolom, hogy a jelenlegi, érvényben lévő jogszabályok megfelelően kezelik az akácproblematikát. Erdőtelepítésekben és erdőfelújításokban való alkalmazását csak oly mértékben korlátozzák, hogy a természetközeli erdőgazdálkodás, a természet védelmének érdekei ne sérüljenek, ugyanakkor gazdasági szempontból újabb területeken való alkalmazásának kevésbé szabnak gátat. Ez utóbbit a rendszerváltozás óta több mint 60 ezer hektár új akác erdőtelepítés bizonyítja. Tapasztalataim szerint a nagyobb mérvű megvalósulást a gazdasági környezet befolyásolta (a támogatások elmaradása vagy csökkentése révén).

Az Európai Unió önfajjakkal kapcsolatos rendelete az erdőgazdálkodás szempontjából is fontos, s itt nemcsak a természetközeli erdőgazdálkodásra, természetvédelmi erdőkezelésre, hanem az ültetvényyszerű erdőgazdálkodásra is gondolni kell. A veszélyes fászfűrű önfajok (pl. bálványfa, kései meggy, zöld juhar, amerikai kőris) visszaszorítása, eltüntetése általános érdek. Az akác esetében viszont - megítélesem szerint - ily módon nem lehet eljárni. Meg kell határozni azokat a területeket, ahol létjogosult e faj, ahol aztán a szakmai szempontoknak és jogszabályi előírásoknak megfelelően természetű. Ezekbe a területekbe beletartoznak a jövőben akáccal indokoltan telepítendő területek is. A nem létjogosult területeken - a biodiverzitás veszélyeztetése, a termőhelyek átalakítása, a természetközeli erdőgazdálkodás fenntartása végett - az akác telepítése megtiltandó, a meglévő állományok, előfordulások visszaszorítandók.

Az akác termesztésére vonatkozó korlátozó jogszabályok enyhítése azt eredményezheti, hogy azokon a területeken, ahol nem létjogosult e faj, ott nem következik be - a szakmai szempontból indokolt - visszaszorítása, ezért itt is várható területének növekedése, ezáltal fokozottabban veszélyezteteti hazánk természeti örökségét, a biodiverzitást, a természetközeli erdőgazdálkodást, a Pro Silva elveken nyugvó erdőkezelést. Az akác hazai hasznosítására vonatkozó jogszabályi előírások lazítása az Alaptörvény P cikkének 1) bekezdésében foglaltak ellen hatna, kockáztatná azok teljesülését. Ahol létjogosult e faj, ott a jelenlegi jogszabályok nem gátolják az akác területének megtartását, illetve akár növelését sem.

Alighanem az akác hazánk legellentmondásosabb fajtája. A magyar ember kedves fája, nótákat zengünk róla, a megrögzött városlakó is ismeri. Fája kemény és tartós, az alföldi ember ki is zavarán azt az erdészt a portájáról, aki nem akác tűzfát vinne neki. Gyorsan nő, felújítás vagy telepítés után emberi léptékkel is belátható és kívárható időn belül véghasználtra érett, sőt: a korai előhasználatok során is már hasznát hajt. Igénytelen, szélsőségesen gyenge termőhelyeken is megmarad és értékelhető hozamot biztosít, mellékhaszonvételeként pedig méze különleges.

Ugyanakkor vitalitása, terjedő- és visszaszerző-képessége révén mindenhol képes be- és elhatolni: megjelenik nem használt réteken és szántókon, képes ellepni a gyepterületeket, behatol az őshonos fajokból álló erdőfelújításokba vagy akár az idős erdőkbe is. Megjelenéséhez elegendő, ha a tölgyesben vagy bükkösben egyetlen fa kiszárad, az így lecsökkent záródás már elegendő fényt biztosít számára abhoz, hogy az újulati szintbe betörjön, ahol aztán elterjedvén a természetes, őshonos fajokkal történő erdőfelújítást akadályozza. A záródott akácok rendkívül fajszegények, cserjeszintjükben legtöbbször csak a bodzával, a lágyszárú szintben pedig csak a csalánnal találkozunk; ezen állományok közjóléti szerepe elhanyagolható, hiszen nemigen akad elszánt turista, aki akácokban szívesen kirándulni.

Az előnyök és hátrányok sora természetesen még hosszan sorolható volna. A szakmailag megalapozott, indulatot nélkülöző megközelítés véleményem szerint az, hogy a gyenge, őshonos fajok számára alkalmatlan termőhelyeken, őshonos erdőtől biztonsági távolságban helye van az akácoknak. Hazánkban bőven vannak ilyen termőhelyek, ezért van lehetőség további akáctelepítésekre, gazdasági előnyeit tehát ki lehet - ki is kell - használni.

Az Ön levelében hivatkozott tudományos közleményekben foglaltakat tehát tudományosan megalapozottnak, a gyakorlati tapasztalatokkal alátámasztottnak tartom. Az akácokat a fentiek szerinti számukra megfelelő területeken meg kell tartani, illetve további telepítéseket is lehetővé kell tenni. A többi helyen a jelenlegi korlátozásokat nem tartom enyhíthetőnek.”

Az MTA elnökének válasza

Az MTA elnökétől a sajtóközlemény kapcsán azt kérdeztem, hogy a sajtóközleményt meghaladóan az Ökológiai Kutatóközpont által készített tanulmány is az MTA hivatalos álláspontjának tekinthető-e. Válaszában az MTA elnöke az alábbi tájékoztatást adta:

„Az MTA Ökológiai Kutatóközpont 2014. február 27-én sajtóközleményt tett közzé, melyben az akáccal kapcsolatos ökológiai kutatási eredményeken alapuló tényeket ismerteti. Hangsúlyozom, hogy az MTA ÖK az akác kérdésében csak a sajtóközleményben nyilvánult meg formálisan, de az ott leírtak egyértelművé teszik, hogy ez nem tekinthető az MTA általános érvényű tudományos álláspontjának.

Az MTA Ökológiai Kutatóközpont szakértői szerint a Dr. Bartha Dénes (az MTA doktora, az MTA Erdészeti Tudományos Bizottság tagja) és két kollégája által jegyzett munka fontos áttekintő szakértői tanulmány, amely igen széleskörűen foglalja össze az akáccal kapcsolatos legfontosabb szakmai kérdéseket. Ezért került fel információforrásként az MTA ÖK honlapjára.

Az MTA Ökológiai Kutatóközpont sajtóközleménye csak a természetvédelmi problémákra fókuszál, de mondanivalója összhangban áll Dr. Bartha Dénes és munkatársai munkájával. A kérdés összetett volta miatt azonban mindezen megnyilvánulások célja csupán az lehet, hogy segítsék a tisztánlátást és a szakmák közötti párbeszédet a mindenki számára elfogadható megoldás keresésében.

Az inváziós akác a legelterjedtebb faj Magyarországon; erdőink 24%-t adja, többet, mint az őshonos tölgyek. Az akác hasznosságát (tűzifa, méz) senki nem vonja kétségbe, ahogy azt sem, hogy az elmúlt évtizedekben jelentős szerepet töltött be a mezőgazdasági termelésben. Fontos felhívnom a figyelmet arra, hogy a jelenlegi szabályozás mindössze annyiban korlátozza az akác telepítését, az erdőteremtését, hogy a még nem degradált erdők természetességének megőrzését és fennmaradását részesíti előnyben.”

Az OEE válasza

Az OEE a tájékoztatáskérő levelemben feltett kérdések megválaszolása helyett az egyesület elnökségének korábban elfogadott állásfoglalását küldte meg. Az állásfoglalás az alábbiakat tartalmazta:

„A közelmúlt kiemelt ágazati híre volt az agrár-, méhész és erdész szakmai szervezetek összefogása az akác ügyében, melyhez Egyesületünk is csatlakozott. A megalakult Akác Koalíció azon uniós és hazai törekvésekkel szemben lép fel, melyek az akáccal való gazdálkodás erősebb korlátozását, támogatásokból való kizárását eredményezhetik.

Az Országos Erdészeti Egyesület alapvetése szerint az erdő, mint ökológiai rendszer, és mint megújítható természeti erőforrás hasonló jelentőséggel bír. E kettős cél egyensúlyának megteremtése az erdészeti hagyományos küldetése, annak szakmai lényege.

A rosszul értelmezett, a vidék megélhetési viszonyait ésszerűtlenül korlátozó ökológiai szemlélet ugyanúgy fenntarthatatlan, mint a természeti alapokat sértő erdőgazdálkodás.

Az OEE elnökségének álláspontja, hogy a ma hatályos jogszabályok garanciát adnak az őshonos vegetáció védelmére - így az akácot érintő további korlátozásokra nincs szükség.

Ezt igazolja az erdőtörvény alapvetése, mely szerint a magyar erdők természetességi állapota a gazdálkodás következtében nem romolhat. Erdeink Európában kimagasló aránya, 22 százaléka védett terület - itt erdőfelújítás, illetve új erdő telepítése csak őshonos fajokkal végezhető. Ezen túl, további 21 százaléknyi erdőterület európai közösségi jelentőséggel, Natura 2000 minősítéssel védett.¹²

Az erdészeti tudomány őshonos erdőtársulásainkat a természeti vagyon legértékesebb részeként tartja számon, ami nélkül nem létezhet fenntartható erdőgazdálkodás. Jól ismerjük az akác intenzív terjedésének kockázatait, a fajokhoz kapcsolódó ökológiai hatásokat. Ezért az erdészek igyekeznek féken tartani az akácot olyan régiókban, ahol tájbanos társulásaink nagy erdőtümböket alkotnak.

Az akác-gazdálkodás egyes térségekben - országosan százezer hektár nagyságrendű területen - alternatíva nélküli eszköze az ésszerű tájhasznosításnak, a magyar vidék élhetőbbé tételének. Innen, a termőhely korábbi átalakulása miatt, a természetes erdők maradványai is kiszorultak. Az őshonos fajok állományai a jelen körülmények között nem telepíthetők vissza, így az erdész lehetősége a meghonosodott akác felkarolása, további természetese.

Ilyen körülmények között meg kell erősíteni az akáctermesztés és a hozzá kapcsolódó haszonvételek hosszú távú biztonságát. A termőhelyhez kötött támogatás a vidékfejlesztést szolgáló, ésszerű befektetés. A támogatások tervezett megszüntetése ezért is indokolatlan, az jelentős közcélok elérhetőségét veszélyeztetné.

Ha a természet és az ember viszonyában fenntarthatóságra törekszünk, mindkét irányban érdemes tartózkodni a szélsőséges szemlélettől, megoldásoktól. Az erdészben kellő körültekintéssel, korlátozottan, az őshonos társulásoktól elkülönítve nem őshonos fajok is alkalmazhatók - károkozás nélkül növelve ezzel a gazdaság hozamait.

Az akác sokszínű faj. Karakteres tulajdonságai okán ugyanúgy jelenthet egyes helyeken komoly ökológiai kockázatot, míg másutt a talaj megóvására is egyedülálló lehetőséget ad. Itt a kockázatok kivédése, ott a lehetőségek megfontolt használata - ez az erdészek szakmai küldetése.

Az akác-gazdálkodás tehát korántsem az ördögtől való dolog - Hazánkban a nemzetgazdaság szerves része, amiben még vannak kihasználható lehetőségek. A lelkiismeretes erdőgazdálkodó kezében az akác a tájhasznosítás sokoldalú eszköze - nem veszélyezteti a magas természetességu erdőtümböket, sem a természetközeli erdőgazdálkodás lehetőségeit."

6. Az Unió jogalkotási folyamat és a fehér akácra vonatkozó hatályos jogszabályi környezet főbb elemei

A fehér akácra – amint az a beadványban foglaltakból is kitűnik – az európai jogalkotási folyamat hívta fel a figyelmet. Az Európai Parlament és a Tanács *az idegenhonos inváziós fajok betelepítésének vagy behurcolásának és terjedésének megelőzéséről és kezeléséről* alkotott 1143/2014/EU rendeletét 2014. október 22-én fogadta el. Ez a rendelet 2015. január 1-jén lépett hatályba, ugyanakkor konkrét listát a fajokról nem tartalmazott.

¹² Ezzel kapcsolatosan megjegyzendő, hogy önmagában a védett területek növekedése nem jár együtt a biodiverzitás állapotának javulásával. Camilo Mora és Peter Sale megállapította, 1965 és 2010 között a szárazföldi védett természeti területek nagysága meghatszorozódott, 1990 óta a tengeri védett természeti területek nagysága megnégyszereződött, ehhez képest a biodiverzitás a tengerekben 21%-kal, a szárazföldi területeken pedig 40%-kal csökkent. (Camilo Mora – Peter Sale: Ongoing global biodiversity loss and the need to move beyond protected areas: a review of the technical and practical shortcomings of protected areas on land and sea. Marine Ecology Progress Series (2011) 434: 251-266.)

A Bizottság 2016. július 13-án fogadta el az *Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok 1143/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet szerinti jegyzékének elfogadásáról* szóló 2016/1141. végrehajtási rendeletét. Az inváziós fajok jegyzékébe a fehér akác nem került be.

Időközben, 2014. május 16-án a Hungarikum Bizottság a fehér akácot hungarikummá minősítette.¹³

A fehér akácra mint a hazai erdőállomány részére alkalmazandó rendelkezéseket erdőterületen általánosságban az *erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról* szóló 2009. évi XXXVII. törvény (a továbbiakban: Evt.) határozza meg. E törvény az alábbi, a jelen ügy szempontjából releváns előírásokat tartalmazza. A fenntartható erdőgazdálkodás során a fenntartható használat követelményeinek megfelelően az erdei haszonvételek gyakorlása során törekedni kell az olyan módszerek alkalmazására, amelyek biztosítják, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetességét vagy természetszerűségét, termőképességét, felújuló képességét, életképességét, továbbá megfelelően a társadalmi igényekkel összhangban levő védelmi, közjóléti és gazdasági követelményeknek, betöltse természet- és környezetvédelmi, közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, valamint oktatási és kutatási) célokat szolgáló szerepét és az erdővagyonnal való gazdálkodás lehetőségei a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak.¹⁴

Emellett a legfontosabb közérdekű feladat az erdők változatosságának megőrzése, az erdők fenntartása, felújítása és a védelmi, valamint közjóléti szolgáltatások biztosítása, melyek elvégzését az állam megfelelő eszközökkel biztosítja.¹⁵ Általános előírásként írja elő az Evt., hogy az erdőgazdálkodási tevékenységet úgy kell végezni, hogy az erdők természetességi állapota az erdőgazdálkodás következtében ne romoljon.¹⁶

Az erdő és fásítás telepítésére vonatkozó szabályok alapján az erdészeti hatóság megtagadja vagy feltételekhez köti a természetes és természetszerű erdő, valamint a nem erdő művelési ágú védett területek kétszáz méteres körzetében az idegenhonos fafajokkal tervezett erdő telepítésére vonatkozó erdőtelepítési-kivitelezési terv jóváhagyását, ha az a meglévő erdő természetességi állapotának megőrzését, vagy védett természeti terület fennmaradását veszélyezteti.¹⁷ Az erdészeti hatóság a fásítás és a szabad rendelkezésű erdő telepítését megtagadja, vagy feltételekhez köti, a természetes és természetszerű erdő, valamint a nem erdő művelési ágú védett területek kétszáz méteres körzetében, ha a telepítés a meglévő erdő természetességi állapotának megőrzését, vagy védett természeti terület fennmaradását veszélyezteti.¹⁸

Az erdőfelújítás tekintetében pedig előírja, hogy származék-, természetes és természetszerű erdővel közvetlenül határos erdőben idegenhonos fafajokkal az erdő mesterséges felújítása csak akkor végezhető, ha az a környező erdők természetességi állapotát nem rontja, nem veszélyezteti.¹⁹

Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény végrehajtásáról szóló 153/2009. (XI. 13.) FVM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) szabályrendszerében idegenhonos fa- és cserjefaj: olyan fa-, illetve cserjefaj, amelynek hazai megtelepedése behurcolás vagy betelepítés következménye; intenzíven terjedő fa- és cserjefaj: olyan idegenhonos fa-, illetve cserjefaj,

¹³ <http://greenfo.hu/hirek/2014/05/17/hungarikum-lett-az-akacfa-es-az-akacmez> (2016.11.24.)

¹⁴ Evt. 2. § (1) bekezdés

¹⁵ Evt. 2. § (2) bekezdés

¹⁶ Evt. 7. § (3) bekezdés

¹⁷ Evt. 45. § (1) bekezdés

¹⁸ Evt. 47. § (2) bekezdés

¹⁹ Evt. 51. § (6) bekezdés

amely az adott termőhelyen, a környezetében lévő flóraelemeknél gyorsabban terjed, az őshonos fa- és cserjefajokat növekedésével és térfoglalásával jellemzően kiszorítja.²⁰

Az erdőfelújítás befejezett nyilvánításának feltételei között írja elő, hogy az erdő természetességi állapota szempontjából meghatározó idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok – amennyiben azok jelenlétét az erdőterv erdősítési előírása és egyéb rendelkezések egyébként nem zárják ki – a véghasználatra került faállományt alapul véve nem fordulnak elő nagyobb elegyarányban, kivéve, ha erre maga az erdőterv erdősítési előírása biztosít lehetőséget.²¹ Erre vonatkozó hatósági feladatként szabályozza, hogy a befejezett erdősítés felülvizsgálata során az erdészeti hatóság azt vizsgálja meg, hogy egyrészt a befejezett erdősítés teljes, vagy részterületére vonatkozóan erdőfelújítási kötelezettség keletkezése, vagy másrészt a befejezett erdősítés természetességi állapotának romlása miatt szükséges-e intézkednie.²² Az előbbi esetben mérlegelés nélkül, utóbbi esetben ha a befejezett erdősítés természetességi állapota erdőnevelési beavatkozással nem állítható helyre, az erdészeti hatóság elrendeli az erdősítés megismétlését.²³ Ugyanerre az esetre vonatkozóan megállapítja, hogy amennyiben a befejezett erdősítés természetességi állapota erdőnevelési beavatkozással helyreállítható, az erdészeti hatóság elrendeli a szükséges erdőnevelési feladatok elvégzését.²⁴

Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód esetén fakitermelés csak az Evt. 58. §-ában foglalt esetekben, vagy intenzíven terjedő fajok visszaszorítása érdekében, erdővédelmi céllal végezhető.²⁵

Az erdőnevelések keretében elvégzett fakitermelések során – az erdő későbbi sikeres felújításának feltételeit is szem előtt tartva – törekedni kell az adott termőhelynek valamint az erdő természetességi kategóriájának megfelelő, elegyes erdőtársulás kialakítására és fenntartására, valamint az idegenhonos, illetve intenzíven terjedő elegyfajok visszaszorítására.²⁶

A Vhr. 3. számú melléklete alapján a fehér akác az idegenhonos, valamint az intenzíven terjedő fajok közé tartozik.

10.	fehér akác*	<i>Robinia pseudoacacia</i>
-----	-------------	-----------------------------

* Intenzíven terjedő fajok.

Szintén tartalmaz a téma szempontjából releváns előírásokat a *természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény* (a továbbiakban: Tvt.). A Tvt. definiálja a tájidegen fajokat, amelyek eszerint azok az élő szervezetek, melyek növény- és állatföldrajzi szempontból nem minősülnek őshonosnak, és megtelepedésük, alkalmazkodásuk esetén a hazai életközösségekben a természetes folyamatokat az őshonos fajok rovására károsan módosíthatják.²⁷ A természetvédelem szempontjait megjelenítő általános rendelkezésként előírja, hogy a mező-, erdő-, nád-, hal-, vadgazdálkodás (a továbbiakban: gazdálkodás) során biztosítani kell a fenntartható használatot, ami magában foglalja a tartamosságot, a természetkímélő módszerek alkalmazását és a biológiai sokféleség védelmét.²⁸ A gazdálkodást a talajfelszín, a felszíni és felszín alatti formakincs, a természetes élővilág maradandó károsodása, a védett élő szervezetek, életközösségek tömeges pusztulása, biológiai sokféleségük számottevő csökkenése nélkül kell végezni.²⁹

²⁰ Vhr. 1. § (1) bekezdés h) és i) pontjai

²¹ Vhr. 30. § (1) bekezdés c) pont

²² Vhr. 33. § a) és b) pontjai

²³ Vhr. 34. § (1) bekezdés

²⁴ Vhr. 34. § (2) bekezdés

²⁵ Vhr. 45. § (3) bekezdés b) pont

²⁶ Vhr. 49. § (2) bekezdés

²⁷ Tvt. 8. § (4) bekezdés

²⁸ Tvt. 16. § (1) bekezdés

²⁹ Tvt. 16. § (2) bekezdés

Az élőhelyekre vonatkozó rendelkezései között előírja, hogy erdő telepítése - ha a termőhelyi adottságok lehetővé teszik - elsősorban őshonos fajokkal, természetes elegyarányban, természetkímélő módon történjék.³⁰

A már oltalom alatt álló erdők tekintetében kiemeli, hogy védett természeti területen lévő erdőben, a kezelési tervben foglaltakkal összhangban erdőnevelést a természetes erdőtársulások fajösszetételét és állományszerkezetét megközelítő, természetkímélő módszerek alkalmazásával, illetve erdőfelújítást a termőhelynek megfelelő őshonos fajokkal és természetes felújítási (fokozatos felújító vágás, szálalás, szálaló vágás) módszerekkel kell végezni. Védett természeti területen erdőtelepítés kizárólag őshonos fajokkal, természetkímélő módon és a termőhely típusra jellemző elegyarányoknak megfelelően végezhető.³¹

Védett természeti területen lévő, nem őshonos fajokból álló erdőben a természetközeli állapot kialakítására a pótlás, az állománykiegészítés, az erdőszerkezet átalakítása, a fajokcsere, az elegyarány szabályozás és a monokultúrák felszámolása útján kell törekedni.³²

Ezek alapján jól láthatóan célja a törvénynek, hogy a védett, őshonos fajokból álló erdőben az erdőnevelés és erdőfelújítás az természetkímélő módszerekkel, természetes felújítással történjen, míg a nem őshonos fajokból álló erdőben a természetközeli állapot kialakítása a cél.

A hatályos jogi szabályozás áttekintését követően megállapítható, hogy léteznek az akác erdészeti használatával összefüggő korlátozó rendelkezések, ugyanakkor a jogszabályok alapján a korlátozások alá nem eső területen van lehetőség az akác erdészeti alkalmazására.

7. A jogi szabályozás értékelése

A társadalmi viszonyok, és az ennek megfelelő jogszabályi környezet alakítása gyakran hoz magával érdekütközést. A jövő nemzedékek védelme során ez az érdekütközés gyakran a környezeti, természeti, fenntarthatósági és a gazdasági érdekek közötti ellentétet jelenti.

Az egyes konfliktusok feloldásának alapjául az Alaptörvény, valamint az Alkotmánybíróság határozatai szolgálnak. Az Alaptörvény természetvédelmi értékrendje és követelményrendszere még a korábbi Alkotmánynál is szigorúbb, így többek között az Alaptörvény P) cikke megköveteli a jövő nemzedékek érdekeinek méltányos figyelembevételét is, mivel az elkövetkező generációk csak akkor tudnak részesedni a P) cikk által számukra megőrzendő természeti erőforrásokból, ha azokat a jelen generációk nem emésztik fel gazdasági illetve célszerűségi megfontolástól vezérelve. Az Alkotmánybíróság megállapításaival összhangban, a P) cikk alapján olyan eljárási és anyagi jogi garanciák szükségesek, amelyek biztosítják, hogy a jövő nemzedékeknek a természeti erőforrások megőrzéséhez fűződő érdekeit a jelen gazdasági megfontolásai ne szoríthassák háttérbe.³³

Ennek fontosságát az alapvető jogok biztosa is hangsúlyozta korábbi jelentésében,³⁴ amelyben felhívta a figyelmet arra, hogy „az általános és a panaszügyekben egyaránt megmutatkozó tapasztalat, miszerint a környezetvédelem szempontjai és a jövő nemzedékek ezekkel összefüggő érdekének érvényesülése sok esetben hátrányt szenved a hatósági döntések meghozatala során. (...) Az egészséges környezethez való alapvető jog alul marad az olykor aránytalan prioritást élvező gazdasági érdekekhez képest. A fenntartható fejlődés követelményén sok esetben csak a gazdasági szempontú fenntarthatóságot értik, a környezetvédelmi és társadalmi szempontok olykor legfeljebb másodlagosak e döntéshozatali eljárásokban. Így az egészséges környezethez való jog többször „versenyhátrányba” kerülhet a többi fontos társadalmi-gazdasági érdek érvényesüléséhez képest, amely sok esetben a

³⁰ Tvt. 16. § (2) bekezdés

³¹ Tvt. 33. § (3) bekezdés a) és b) pont

³² Tvt. 33. § (7) bekezdés

³³ 16/2015. (VI. 6.) ABh

³⁴ AJB-4908/2012. ügyszámú jelentés

jogi szabályozási környezet hiányos vagy ellentmondó voltára vezethető vissza. Ezen egyoldalúságok és ellentmondások következtében a jelen és a jövő generáció tagjainak egészséges környezethez való joga folyamatosan sérülhet, illetve veszélyeztetett.”

A fenti, akácról alkotott tudományos álláspontok tekintetében kiemelendő, hogy mindegyik dokumentum ökológiai szempontból – tudományosan alátámasztottan – egyöntetűen jelentős kockázatot tulajdonít a fehér akácnak. Tekintettel arra, hogy a fenti dokumentumok és válaszok az akác természettudományos tulajdonságait, hatásait, valamint az ezzel járó kockázatot részletesen tartalmazzák, ezért ezekre a továbbiakban külön nem térek ki.

Amint az a fentiekben is jeleztem, az állásfoglalás célja az akácról alkotott tudományos ismeretek és a hatályos jogi rendelkezések összhangjának vizsgálata. Ezek alapján a szempontok alapján vizsgáltam a szóban forgó dokumentumokat, illetve szakmai válaszokat. A fehér akác ökológiai szerepéről és hatásáról szóló természettudományos álláspontok összegzése alapján az alábbi kívánalmak állíthatók a fehér akácra vonatkozó jogszabályi környezettel kapcsolatosan.

7.1. Differenciáló megközelítés szükséges a fehér akác szabályozásában

Az akácra vonatkozó leegyszerűsítő és általánosító kijelentések nem tükrözik megfelelően a szakmai álláspontokat. Az akác adott helyen tapasztalt jelenlétének helyénvalósága kizárólag a terület természetvédelmi funkciója és egyéb adottságai figyelembevételével határozható meg.

Az OEE elnökségének álláspontjában is tükröződik az akác termesztésével együtt járó differenciáló szemlélet. Az OEE szerint *az erdészetben kellő körültekintéssel, korlátozottan, az őshonos társulásoktól elkülönítve nem őshonos fajok is alkalmazhatók - károkozás nélkül növelve ezzel a gazdaság hozamait. Karakteres tulajdonságai okán ugyanúgy jelenthet egyes helyeken komoly ökológiai kockázatot, míg másutt a talaj megővására is egyedülálló lehetőséget ad. Itt a kockázatok kivédése, ott a lehetőségek megfontolt használata - ez az erdészek szakmai köldetése.*

A Pro Silva véleményén is jól érzékelhetővé válik az akáccal kapcsolatos differenciált megközelítés szükségessége, amely figyelembe veszi mind a vele együtt járó ökológiai kockázatot, mind pedig az akác értékeit, és ennek megfelelően értékeli az akáchoz való helybeli viszonyulás kérdését is.

A *fehér akác hazai helyzetének elemzése* dokumentum a jövőbeni feladatok között utal a differenciálás szükségességére: *Mindennek minimálisan magába kellene foglalnia az akác szubspontán terjedésének meggátolását, illetve a további akácos erdőtelepítések szabályozott keretek közötti kivitelezését. Ez utóbbi célkitűzés megvalósulása természetesen maga után vonja, hogy az akác által elfoglalt erdőterület az erdőtelepítésekkel nő ugyan, de az új erdők minden esetben olyan termőhelyeken létesülnek, ahol a klíma- és talajadottságok alapján még tolerálható az akác jelenléte, illetve olyan földrajzi helyzetben, ahol az akác jelenléte az érintkező állományok direkt fertőzését nem vonja maga után.*

A szakmai dokumentumokban részletezett, az akác jelenlétével összefüggő ökológiai kockázatok miatt vitán felül áll az akác korlátozásának szükségessége. Ez magában foglalja a természetvédelmi érdekek szempontjából akáccal fertőzött területek átalakítását, valamint az akác telepítésének megtiltását is.

Az MTA ÖK sajtóközleménye szerint *azokon a területeken, amelyek elsődleges rendeltetése a magyar természetvédelmi értékek megőrzése (védett területek, Natura 2000 hálózat területei) az akác visszaszorítandó. Ez részben az őshonos fajú erdőkben és gyepterületeken spontán megjelenő akác visszaszorítását, részben az ilyen területeken álló akácosok fokozatos átalakítását jelenti őshonos fajokból álló erdőkké.*

Azonos a Pro Silva levelében foglalt erre vonatkozó hozzáállás is: *A nem létjogosult területeken - a biodiverzitás veszélyeztetése, a termőhelyek átalakítása, a természetközeli erdőgazdálkodás fenntartása végett - az akác telepítése megtiltandó, a meglévő állományok, előfordulások visszaszorítandók.*

A fehér akác hazai helyzetének elemzése tanulmány szerzői a jelenlegi helyzet javítása érdekében célként fogalmazták meg az akácállományok egy részének visszaalakítását őshonos lombos állományokká. Mindez sok évtizedre nyúló feladat, melynek során a hangsúlyt elsősorban (1) a kedvező termőhelyi adottságok melletti, meglevő természetsszerű állományok megőrzését veszélyeztető állományok átalakítására, valamint (2) az őshonos fajok dominanciájával jellemezhető erdőtümbökön belüli szórvány akácoltok felszámolására kellene helyezni.

Az OEE véleménye szerint az erdészeti tudomány őshonos erdőtársulásainkat a természeti vagyon legértékesebb részeként tartja számon, ami nélkül nem létezhet fenntartható erdőgazdálkodás. Jól ismerjük az akác intenzív terjedésének kockázatait, a fajokhoz kapcsolódó ökológiai hatásokat. Ezért az erdészek igyekeznek féken tartani az akácot olyan régiókban, ahol tájhoz tartozó társulásaink nagy erdőtümböket alkotnak.

Mindezek alapján megállapítható, hogy az akác jelenléte nem mindenhol kívánatos, a természetvédelmi szempontból aggályos területeken a telepítését a továbbiakban is tiltani szükséges, valamint a már ott jelenlevő állományok átalakítása az elérendő cél.

Amint azt a hatályos szabályozás is lehetővé teszi, az akác telepítése a jogszabályokban korlátozás alá nem eső területeken megengedett. Telepítésének teljes tiltása az eddigi viták során nem merült fel, valamint a szakmai álláspontok alapján nem is indokolt.

Az MTA sajtóközleményében ezzel kapcsolatosan kifejtette, hogy az akác teljes kiirtása az országból gazdasági haszna miatt nem kívánatos és gyakorlatban nem is lehetséges.

A NyME által rendezett konferencia állásfoglalása szerint nem tartjuk reális lehetőségnek, hogy Magyarországon a fehér akácot – özönnyelvény-jellege ellenére – teljesen kizorítandó fajként kezeljük.

Ezzel összhangban álló véleményt fogalmazott meg a Pro Silva is: *A szakmailag megalapozott, indulatot nélkülöző megközelítés véleményem szerint az, hogy a gyenge, őshonos fajok számára alkalmatlan termőhelyeken, őshonos erdőtől biztonsági távolságban helye van az akácoknak. Hazánkban bőven vannak ilyen termőhelyek, ezért van lehetőség további akáctelepítésekre, gazdasági előnyeit tehát ki lehet - ki is kell - használni.*

Az OEE véleménye alapján az akác-gazdálkodás egyes térségeiben - országosan százezer hektár nagyságrendű területen - alternatíva nélküli eszéköze az ésszerű tájhasznosításnak, a magyar vidék élhetőbbé tételének. Innen, a termőhely korábbi átalakulása miatt, a természetes erdők maradványai is kizorultak. Az őshonos fajok állományai a jelen körülmények között nem telepíthetők vissza, így az erdész lehetősége a meghonosodott akác felkarolása, további termesztése. Az erdészeten kellő körültekintéssel, korlátozottan, az őshonos társulásoktól elkülönítve nem őshonos fajok is alkalmazhatók - károkozás nélkül növelve ezzel a gazdaság hozamait.

A fehér akác hazai helyzetének elemzése tanulmány az akác jövőbeni telepítésével kapcsolatosan az alábbiakat szögezte le: Mindennek minimálisan magába kellene foglalnia (...) a további akácos erdőtelepítések szabályozott kereteki közötti kivitelezését. Ennek kapcsán a tanulmány kiemelte, hogy az új erdők minden esetben olyan termőhelyeken létesülnek, ahol a klíma- és talajadottságok alapján még tolerálható az akác jelenléte, illetve olyan földrajzi helyzetben, ahol az akác jelenléte az érintkező állományok direkt fertőzését nem vonja maga után.

Az előzők alapján jól látható, hogy akáchoz való jövőbeni egyértelmű viszonyulás (és az ezt érintő átlátható kommunikáció) csak abban az esetben biztosítható, ha az akáccal kapcsolatos sarokpontok (a kérdéshez való hozzáállás, a faj létjogosultságának helyszínei, etc.) mindenki számára egyértelmű kritériumok alapján lefolytatott szakmai viták során alakul ki. E vitáknak szakmai mederben, meghatározott cél érdekében kell zajlaniuk. Az akáccal kapcsolatos jövőbeni feladatok között mindenképpen szükséges annak meghatározása, hogy melyek azok a területek, ahol az akác jelenléte természetvédelmi szempontból nem kifogásolható, gazdaságilag pedig indokolható.

A NyME állásfoglalásában szorgalmazta, hogy kizárólag szakmai alapon, a hosszútávú és széleskörű érdekek figyelembevételével, valamennyi érdekelt fél bevonásával határozzák meg azokat a tájakat, illetve területeket,

ahol a fehér akác termesztése indokolt, s nem jár különösebb ökológiai kockázattal és ökonomiai veszteséggel. Ugyanakkor azokon a helyeken, ahol e faj nem létjogosult, visszaszorításáról rövidtávon belül gondoskodjunk. Nincs ellenünk, hogy ahol a fehér akác létjogosultsága bizonyítható, ott területe – erdőtelepítések, illetve fásítások következtében – a mai állapothoz képest növekedjen.

Ezzel összecsengő véleményt fogalmazott meg a Pro Silva is, amely szerint meg kell határozni azokat a területeket, ahol létjogosult e faj, ahol azután a szakmai szempontoknak és jogszabályi előírásoknak megfelelően termesztethető. Ezekbe a területekbe beletartoznak a jövőben akáccal indokoltan telepítendő területek is. A nem létjogosult területeken - a biodiverzitás veszélyeztetése, a termőhelyek átalakítása, a természetközeli erdőgazdálkodás fenntartása végett - az akác telepítése megtiltandó, a meglévő állományok, előfordulások visszaszorítandók.

Ezek fényében kell meghatározni azokat a területeket, ahol a fehér akác termesztése indokolt, ahol ezért e faj telepítésének lehetőségét biztosítani lehet. Más területeken azonban szigorú korlátozások közé kell szorítani a fehér akác termesztését inváziós tulajdonságaival okozott jelentős ökológiai kockázatokra és károokra tekintettel.

7.2. A hatályos korlátozások indokoltsága

A WWF beadványában aggályát fejezte ki amiatt, hogy az akác hazai megóvása érdekében felmerült a hatályos jogszabályokban rögzített korlátozások feloldása. A WWF Magyarország – beadványban megfogalmazott – álláspontja szerint a jelenlegi törvényi szabályozás megfelelő lehetőségeket biztosít az akác termesztésére nem védett területeken, miközben a szükséges korlátozásokat fogalmazza meg az akác visszaszorítására, ill. kordában tartására is. Véleménye szerint a hazai jogszabályok továbbá lehetővé teszik az akác termesztésének, ill. más esetekben a visszaszorításának a támogatását egyaránt.

Fentiekre tekintettel a szakmai szerveket az akác tulajdonságai ismeretében a hatályos jogszabályok megfelelőségéről, a jogszabályi előírások és a természettudományos megállapítások összhangjáról is kérdeztük.

A Pro Silva e kérdésben kifejtett álláspontja szerint *a jelenlegi, érvényben lévő jogszabályok megfelelően kezelik az akácproblematikát. Erdőtelepítésekben és erdőfelújításokban való alkalmazását csak oly mértékben korlátozzák, hogy a természetközeli erdőgazdálkodás, a természet védelmének érdekei ne sérüljenek, ugyanakkor gazdasági szempontból újabb területeken való alkalmazásának kevésbé szabnak gátat. Ez utóbbit a rendszerváltozás óta több mint 60 ezer hektár³⁵ új akác erdőtelepítés bizonyítja. Tapasztalataim szerint a nagyobb mérvű megvalósulást a gazdasági környezet befolyásolta (a támogatások elmaradása vagy csökkentése révén).*

Az OEE a kérdést a másik oldalról vetette fel, miszerint szükség van-e további korlátozások bevezetésére. Ezzel kapcsolatosan az OEE elnökségének álláspontja, *hogy a ma hatályos jogszabályok garanciát adnak az őshonos vegetáció védelmére - így az akácot érintő további korlátozásokra nincs szükség.*

Fentiekre tekintettel megállapítható, hogy mind a beérkezett válaszok, mind pedig a megvizsgált tanulmányok alapján a fehér akác vonatkozásában nem indokolt a jelenleg hatályos szabályok módosítása.

7.3. A hatályban levő korlátozások eltörlésének ökológiai veszélyei

A WWF beadványában megfogalmazottak szerint *az akác korlátozásának feloldása súlyos következményekkel járna a természeti területeink állapotára nézve, nem csak az erdők és a biológiai sokféleség, de*

³⁵ E kérdésben eltérés mutatkozik a Pro Silva valamint a nemzetközi konferencia állásfoglalása és „A fehér akác hazai helyzetének elemzése” című tanulmány között, ez utóbbiak a rendszerváltozást követő időszak akác erdőtelepítését 200 ezer hektárban jelölték meg.

feltételezhetően a talajok, valamint a vízbázisok állapotát tekintve is, ami ezáltal több szempontból is sértheti az Alaptörvény előírásait. Véleményük szerint a korlátozások eltörlésének várható következménye lenne az akác termesztésének beindítása, valamint az akác spontán terjedése védett területeken, ami a biológiai sokféleség nagyarányú, folyamatos csökkenéséhez vezet védett és nem-védett területeken egyaránt.

A NyME által szervezett nemzetközi konferencia állásfoglalása e tekintetben kijelentette: *Elítélünk minden olyan törekvést, mely az uniós rendelet-tervezet kapcsán a fehér akác korlátlan hazai alkalmazásának kérdését – vagyis a fajtát érintő hatályos hazai jogszabályi keretrendszer fellaállítását vagy eltörlését – tűzi zászlajára.*

Szakmai álláspontjában a Pro Silva kifejtette, hogy *az akác termesztésére vonatkozó korlátozó jogszabályok enyhítése azt eredményezheti, hogy azokon a területeken, ahol nem létjogosult e faj, ott nem következik be - a szakmai szempontból indokolt - visszaszorítása, ezért itt is várható területének növekedése, ezáltal fokozottabban veszélyeztetni hazánk természeti örökségét, a biodiverzitást, a természetközeli erdőgazdálkodást, a Pro Silva elveken nyugvó erdőkezelést. Az akác hazai hasznosítására vonatkozó jogszabályi előírások lazítása az Alaptörvény P cikkének 1) bekezdésében foglaltak ellen hatna, kockáztatná azok teljesülését. Ahol létjogosult e faj, ott a jelenlegi jogszabályok nem gátolják az akác területének megtartását, illetve akár növelését sem.*

A fehér akác ökológiai tulajdonságai valamint a fenti természettudományos vélemények alapján adódik a felismerés, hogy a hatályban lévő jogi korlátozások eltörlése komoly ökológiai kockázatokkal járna, ezért a korlátozások megőrzése – indokolt és differenciált keretek között, amely kíváncságra fentebb utaltunk – mindenképp szükséges. A korlátozások enyhítése súlyosan veszélyeztetné Magyarország ökológiai helyzetét, őshonos élőlények és erdei életközösségeinek biológiai sokféleségét, amely aggályos az Alaptörvény P) cikke szempontjából.

Budapest, 2016. november 29.

Dr. Szabó Marcel

a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes
a jövő nemzedékek szószólója

Melléklet a X. Aktuális Flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében című nemzetközi konferencián részt vevő személyek által képviselt szervezetekről

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság
 Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság
 Budapesti Corvinus Egyetem
 Budapesti Corvinus Egyetem, Kertészettudományi Kar, Növénytani Tanszék
 Bükk Nemzeti Park Igazgatóság
 Debreceni Egyetem, Mezőgazdaság-, Élelmiszertudományi és Környezetgazdálkodási Kar
 Debreceni Egyetem, Természettudományi Kar, Növénytani Tanszék
 Debreceni Egyetem, Természettudományi Kar, Ökológiai Tanszék
 Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóság
 Élet és Tudomány (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat)
 ELTE Természettudományi Kar, Általános és Alkalmazott Földtani Tanszék
 ELTE Természettudományi Kar, Biológiai Intézet, Növényrendszertani, Ökológiai és Elméleti Biológiai Tanszék
 ELTE Természettudományi Kar, Környezet- és Tájföldrajzi Tanszék
 Eszterházy Károly Főiskola, Növénytani Tanszék
 Fertő-Hanság Nemzeti Park Igazgatóság
 Florisztika Bt.
 Földművelésügyi Minisztérium
 Heves Megyei Kormányhivatal, Földművelésügyi és Erdőgazdálkodási Főosztály
 Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság
 Institute of Botany of the SAS
 Jász kun Természetvédelmi Szervezet
 Jelky András Szakközépiskola, Szakiskola és Kollégium
 Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola
 Katedra Biotechniky Zelene
 Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság
 Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság
 Magyar Természettudományi Múzeum
 MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Néprajztudományi Intézet
 MTA Kísérleti Orvostudományi Kutatóintézet
 MTA Ökológiai Kutatóközpont
 MTA Ökológiai Kutatóközpont, Duna-kutató Intézet, Tisza kutató Osztály
 MTA Ökológiai Kutatóközpont, Ökológiai és Botanikai Intézet
 MTA-MTM-ELTE Ökológiai Kutatócsoport
 MTA-MTM-ELTE Paleontológiai Kutatócsoport
 Nemzeti Agrárkutatási és Innovációs Központ, Erdészeti Tudományos Intézet
 Nyugat-magyarországi Egyetem, Élő Növénytani Gyűjtemény
 Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar
 Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Növénytani és Természetvédelmi Intézet
 Nyugat-magyarországi Egyetem, Erdőmérnöki Kar, Környezet és Földtudományi Intézet
 Nyugat-magyarországi Egyetem, Savaria Egyetemi Központ, Természettudományi Kar, Biológiai Intézet
 Országos Környezetegészségügyi Intézet, Aerobiológiai Monitorozási Osztály
 Öko-Design Kft.
 Őrségi Nemzeti Park Igazgatóság

Pannon Egyetem Georgikon Kar
 Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Biológiai Intézet
 Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar Biológiai Intézet, Ökológiát Tanszék
 Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar, Biológiai Intézet, Hidrobiológiai Tanszék
 Radnóti Miklós Közgazdasági Szakközépiskola
 Sárvári Közös Önkormányzati Hivatal
 Savaria Múzeum
 Syngenta Kft.
 Szegedi Tudományegyetem, Fűvészkert
 Szegedi Tudományegyetem, Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék
 Szegedi Tudományegyetem, Természettudományi és Informatikai Kar, Ökológiai Tanszék
 Szegedi Tudományegyetem, Ökológiai Tanszék
 Szent István Egyetem, Állatorvos Tudományi Kar, Biológiai Intézet
 Szent István Egyetem, Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszék
 Szent István Egyetem, Gazdasági, Agrár- és Egészségtudományi Kar
 Szent István Egyetem, Növényteni és Ökofiziológiai Intézet
 Szent István Egyetem, Növényteni és Ökológiai Intézet
 Szent István Egyetem, Növényteni Tanszék
 Szent István Egyetem, Természetvédelmi és Tájökológiai Tanszék
 Vörösmarty Mihály Gimnázium